

Миколаївський державний гуманітарний університет
ім. Петра Могили
комплексу «Києво-Могилянська академія»

Ситник В.О.

Конституційне право

Навчально-методичні матеріали

Миколаїв – 2003

ББК 66
К 60
УДК 32 (091) (075.8)

К 60 **Ситник В.О.** Конституційне право. Миколаїв: Вид-во
МДГУ ім. Петра Могили, 2003. - с.

ББК 66

© МДГУ ім. Петра Могили, 2003

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ "КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ"

Семінарські заняття проводяться з метою забезпечення глибокого засвоєння студентами положень і категорій Конституційного права України.

Термін "семінар" від лат. зетіпагіт, що дослівно означає "розсадник". Це вид навчальних занять, який полягає в обговоренні студентами під керівництвом викладача підготовлених ними доповідей і повідомлень з ви-значеної програмою курсу та планами семінарських занять тематики.

Активна участь студентів у семінарських заняттях поряд з поглибленням знань сприяє виробленню у них навичок виступати перед аудиторією слухачів, вміння вести дискусії.

Підготовка до семінарських занять передбачає всебічне і глибоке ося-гнення змісту винесеної на заняття теми. Це вимагає, на основі вивчення, узагальнення і аналізу законодавства, літературних джерел, матеріалів пра-ктики, з'ясувати суть поставлених питань і підготувати доповіді чи повідо-млення по них. Для цього необхідно, крім вивчення студентами навчально-го матеріалу (підручники, конспекти лекцій), засвоїти відповідні положен-ня Конституції України, інших нормативних актів. Останнє обумовлює по-требу постійно слідкувати за змінами, що відбуваються у законодавстві, ко-ристуватися при підготовці до семінарського заняття такими офіційними виданнями органів державної влади України : "Відомості Верховної Ради України", газети "Голос України", "Урядовий кур'єр", "Вісник Конститу-ційного Суду України" тощо.

Важливо, щоб студент використовував і фактичні матеріали за-стосування на практиці норм конституційного права (напр., про вибори де-путатів Рад, про проведення референдумів, про утворення державних органів, органів місцевого самоврядування, їх функціонування на практиці, про правові форми взаємовідносин між ними тощо).

Вивчаючи Конституційне право України, студент має з'ясувати і осмислити зміст кожної теми курсу, їхні характерні ознаки і сформулювати власні висновки та пропозиції щодо шляхів вдосконалення правового регу-лювання суспільних відносин, що розглядаються. Це може бути плідним лише за умови опанування, аналізу і застосування студентом відповідних норм чинного законодавства та теоретичних положень, що містяться в наукових працях - монографіях, наукових статтях, інших публікаціях (журнали, нау-кові збірники, матеріали науково-практичних конференцій, газети тощо).

Висвітлюючи питання теми семінарського заняття, студент не повинен обмежуватися лише констатацією, простим наведенням, переліком від-повідних положень нормативних актів, наукових праць, фактів із практики застосування чинного законодавства. При підготовці доповідей чи повідомлень необхідно намагатися узагальнювати здобуті з різних джерел відомості, фактичні дані, намагатися робити власні висновки стосовно того, що є позитивним, а що - негативним, недосконалим у правовому регулюванні суспільних відносин, що розглядаються. Спираючись на проведені узагальнення, зроблені висновки, студент повинен вчитися формулювати й об-грунтовувати свої пропозиції щодо шляхів вдосконалення відповідних по-ложень нормативних актів, шляхів більш ефективного застосування їх на практиці. При цьому потрібно також висловлювати своє власне ставлення до положень, які висунуті в літературі різними авторами щодо питань теми, що розглядається.

Викладати матеріал необхідно логічно, послідовно, грамотно, чітко, дотримуючися вимог ораторського мистецтва.

Матеріали, що напрацьовані студентами при підготовці до семінарських занять, можуть бути використані при виконанні курсових, дипломних та інших робіт, при підготовці доповідей і повідомлень на засіданнях студентських наукових гуртків, на студентських наукових конференціях.

Оцінка виступів студентів на семінарських заняттях здійснюється за п'ятибальною системою. Непідготовленість студента до заняття, а також відсутність на занятті визначається як академічна заборгованість і вимагає індивідуального відпрацювання теми. До складання іспитів допускається студент, який не має заборгованостей по семінарських заняттях.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ "КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ"

ЛІТЕРАТУРА ДО ВСІХ ТЕМ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

1. Конституція України.
2. Декларація про Державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради України (далі буде-ВВРУ- О.М.), 1990.- №31.- Ст. 429
3. Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991р. "Про проголошення незалежності України" // ВВРУ.- 1991 - № 38. - Ст. 502.
4. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991р. // Там само
5. Загальна Декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948р.
6. Коментар до Конституції України. Інститут законодавства Верховної Ради України.- К., 1996.
7. Коментар до Конституції України. 2-ге вид.- К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1998. - 418 с.
8. Конституційне право України./ За ред. проф. В.Ф. Погорілка.- К.: Вид-во "Наукова думка", 1999 - 734 с.
9. Молдован В.В., Мелашенко В.Ф. Конституційне право. Опорні конспекти. Словник - довідник. - К., 1996.
10. Мелашенко В.Ф. Основи конституційного права України: Курс лекцій. - К.: Вентурі, 1995.
11. Основи конституційного права України. За ред. академіка АПрН України проф. В.В. Копейчикова. - К.: Юрінком, 1997. - 208 с.
12. Кравченко С. Конституційне право України: навч. посібник. Ч. 1. -К.: ПругПринт, 1998.-88с.
13. Сравнительное конституционное право. Российская Академия Наук. Институт государства и права. "Манускрипт". - М., 1996.
14. Козлова Е.И. Конституционное право России. - М.: Юрист., 1995. -480с.

Тема 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ – ОСНОВА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА (4 години)

Юридичні поняття та терміни:

- 1) предмет і метод конституційно-правового регулювання;
- 2) джерела конституційного права України;

- 3) конституційно-правова норма;
- 4) конституційно-правовий інститут;
- 5) конституційно-правове відношення;
- 6) суб'єкти конституційно-правового відношення;
- 7) об'єкти конституційно-правового відношення;
- 8) конституційно-правова відповідальність;
- 9) санкція конституційно-правової відповідальності.

Перше заняття

1. Поняття та предмет конституційного права України як основи системи національного права.
2. Метод конституційно-правового регулювання: поняття, характерні риси.
3. Джерела конституційного права України як галузі права..
4. Місце конституційного права в системі права та його роль у становленні та розвитку правової системи України.
5. Конституційно-правові норми: поняття, особливості, види.
6. Конституційно-правові інститути: поняття, система, загальна характеристика. Система конституційного права України.

Практичні завдання

1. Поясніть, чим конституційне право України відрізняється за своїм предметом і методом правового регулювання від інших галузей права.
2. Визначте норми Конституції і відповідних законів України, що утворюють такі конституційно-правові інститути:
 - 1) конституційний лад України;
 - 2) право власності;
 - 3) громадянство України;
 - 4) правовий статус людини і громадянина;
 - 5) територія України;
 - 6) атрибути державності України;
 - 7) виборче право;
 - 8) місцеве самоврядування.

Друге заняття

1. Конституційно-правові відносини: поняття, суб'єкти, об'єкти.
2. Підстави виникнення, зміни і припинення конституційно-правових відносин.
3. Види конституційно-правових відносин.
4. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості.

5. Санкції конституційно-правової відповідальності: поняття, особливості, види.

Тема реферату:

Поняття й особливості конституційно-правової відповідальності.

Практичні завдання

1. Наведіть конкретні приклади конституційно-правових відносин, суб'єктами яких можуть виступати:

- 1) громадяни України - з одного боку і органи державної влади - з другого;
- 2) органи державної влади;
- 3) об'єднання громадян - з одного боку і органи державної влади - з другого;
- 4) органи державної влади - з одного боку та іноземні громадяни й особи без громадянства - з другого;
- 5) народні депутати України;
- 6) Президент України.

2. Наведіть приклади, коли ви особисто стаєте стороною (суб'єктом) конституційно-правових відносин. Між ким виникають відносини у цих випадках? Нормами якого правового акту регулюються ці відносини?

Література

1. Закони України:
 - від 10 грудня 1991р. "Про дію міжнародних договорів на території України" // ВВРУ – 1992 - № 10 - с. 137;
 - від 12 вересня 1991р. "Про правонаступництво України" // ВВРУ. – 1991- №46 - с. 617.
2. Мелашенко В. Ф. Загальна теорія конституційного права, в кн. Конституційне право України. / За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999- с. 6-84.
3. Тихонова Є. А. Методологічні основи побудови системи конституційного законодавства України.
4. Конституція України - основа подальшого розвитку законодавства // Збірник наукових праць. Вип. 2. Інститут законодавства Верховної Ради України.- К., 1997. - с. 57-63.
5. Тихонова Є. А. До питання про співвідношення норм міжнародного та національного права України // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції.- Жовтень 1998 р. Інститут законодавства Верховної Ради

України.-К., 1998.

6. Денисов В. Н. Міжнародне право як складова частина правової системи України // там само.

7. Єгоров О. Про співвідношення норм міжнародного і національного права // Право України. – 1993. - № 3.

8. Мартиненко П.Ф. Функції джерел права: внесок в теорію правової політики // Вісник Київського ін-ту - 1992. - № 6.

9. Ліфшиць Ю. Конституційність нормативного акта // Право України. - 1994. - № 10-12.

10. Малєин Н.С. Современные проблему юридической ответственности. // Государство и право. - 1994. - № 6. - с. 23-32.

11. Колосова Н. М. Конституционная ответственность - самостоятельный вид юридической ответственности // Государство и право. - 1997. - № 2. с. 86-91.

12. Шон Д. Т. Конституционная ответственность // Государство и право. -1995. - №7. - с.35-43.

13. Боброва Н. А., Зражевская Т. Д. Ответственность в системе гарантий конституционных норм. – Воронеж: Изд-во Воронежского у-та, 1985.

14. Степанюк О.І. Юридичні властивості норм конституційного права України // На шляху до правової держави. - Вип. 3. - Львів, 1992.

15. Тацій В., Тодика Ю. Конституційне право. Критерії, ступінь обгрунтованості // Віче. - 1995. - № 4. - с. 3 - 15.

Тема 2. НАУКА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ (2 го-дини)

1. Поняття і предмет науки конституційного права.
2. Система науки конституційного права.
3. Джерела науки конституційного права.
4. Функції і соціальне призначення науки конституційного права.
5. Місце науки конституційного права в системі правознавства, її роль у становленні і розвитку правової системи України.
6. Конституційне право як навчальна дисципліна.

Практичні завдання

1. Дайте порівняльну характеристику джерел конституційного права як галузі права і як науки.
2. Наведіть приклади монографічних праць, наукових статей, які є джерелами науки конституційного права.

3. На прикладі декількох законів України визначте матеріальні і процесуальні норми конституційного права.
4. Розкрийте співвідношення між системою конституційного права як галузі національного права і як юридичної науки.

Література

1. Мелашенко В. Ф. Загальна теорія конституційного права, в Кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - с. 87-95.
2. Тихонова Є. А. Методологічні основи побудови системи конституційного законодавства України. Конституція України - основа подальшого розвитку законодавства.// Збірник наукових праць. Вип. 2. Інститут законодавства Верховної Ради України.- К., 1997.- с. 57-63.
3. Годованець В., Кампо В., Тертичний В. Правова просвіта громадян України: методологічні проблеми розроблення. Концепції. // Право України.- 1999. - № 1.
4. Тацій В., Тодика Ю. Проблеми розвитку науки конституційного права// Право України. - 1994. - № 10.
5. Шаповал В. Перспективи розвитку науки конституційного права України // Право України. - 1996. - № 9.
6. Грищук В.К. Методологічні проблеми правової реформи // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції Травень 1996р. - К., 1996.

Тема 3: КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ (4 години)

Юридичні поняття та терміни

- 1) конституція;
- 2) матеріальна і формальна конституції;
- 3) писана і неписана конституції;
- 4) жорстка і гнучка конституції;
- 5) кодифікована і некодифікована конституція;
- 6) способи прийняття конституції;
- 7) структура конституції;
- 8) зміст конституції;
- 9) конституціоналізм

Перше заняття

1. Поняття і суть конституції.
2. Юридичні форми конституції, її види.
3. Зміст і структура конституції.
4. Основні функції конституції.

Теми рефератів:

1. Функції Конституції України
2. Способи та правові форми прийняття Конституції та внесення змін до неї.

Практичні завдання

Наведіть приклади і дайте характеристику писаних і неписаних Конституцій.

Друге заняття

1. Зародження ідей конституціоналізму в Україні. Загальна характеристика Конституції Пилипа Орлика.
2. Демократичні ідеї конституціоналізму в період відродження Української державності 1918 - 1920р. Конституція Української Народної Республіки 1920р.
3. Конституціоналізм України в радянський період.
4. Декларація про державний суверенітет України - ідейна основа створення Конституції України як суверенної, демократичної держави.
5. Створення Конституції суверенної держави Україна та процедура її прийняття.
6. Загальна характеристика положень Конституції України (28 червня 1996р).

Теми рефератів:

- 1) Становлення українського конституціоналізму;
- 2) Конституція України як основа і фундаментальна база національного законодавства.

Практичні завдання

90 народних депутатів подали до Верховної Ради України оформлений за вимогами Регламенту законопроект, яким передбачено закріпити в Конституції України змішану виборчу систему, за якою одна частина народних депутатів обираються за мажоритарною виборчою системою, а друга - за пропорційною. Верховна Рада не прийняла до

розгляду внесений законопроект. Дайте юридичний аналіз казусу.

Література

1. Мелашенко В. Ф. Загальна теорія конституційного права, в кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - с. 101-131.
2. Тихонова Є.А. Методологічні основи побудови системи конституційного законодавства України // Конституція України - основа по-дальшого розвитку законодавства. Збірник наукових праць. - К., 1997.
3. Опришко В. Конституція - фундаментальна основа подальшого розвитку законодавства і правової системи України // Право України.- 1996.- №9.
4. Назаренко Є.В. Запровадження в життя Конституції - головна мета сучасного етапу правової реформи державної влади // Конституція України - основа подальшого розвитку законодавства. Збірник науко-вих праць.- К, 1997.
5. Шаповал В. Конституція як форма (джерело) конституційного права України (питання теорії) // Право України. – 1999. - № 6.
6. Чубарев В.Л. Проблема співвідношення міжнародного і національного права та Конституція України // там само.
7. Мироненко О.М. Історія Конституції України. - К.: Ін Юре, 1997. -60с. - (Б-чка "Нова Конституція України").
8. Кресін О. Конституція України. Традиційне і нове // Віче.- 1998.- №9.
9. Конституции зарубежных государств: Американский континент. -Р. Мхитар Гош, 1998. - 392 с.
10. Лучин В.О., Хабриева Т.Я. Правовая охрана Конституции // Государство и право. - 1996. - №6.
11. Бориславський Л.В. Деякі міркування з приводу конституційного процесу в Україні // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. Травень 1996. - К., 1996.
12. Васильченко О.П. Деякі питання характеристики Конституції УНР 1918 року, в кн. Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22 - 23 лист. 1996р. - К. :Вид-во "Генеза", 1997.

Тема 4. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ (4 години)

Юридичні поняття та терміни

- 1) Суверенітет нації
- 2) Суверенітет народу
- 3) Суверенітет держави
- 4) Влада
- 5) Соціальна влада
- 6) Державний лад
- 7) Державна влада
- 8) Публічна влада
- 9) Політична влада
- 10) Конституційний лад
- 11) Суспільний лад
- 12) Державний лад

Перше заняття

1. Поняття та суть конституційного ладу.
2. Основні принципи конституційного ладу України.
3. Конституційно-правові основи суспільного ладу України, його характерні ознаки.
4. Політична система суспільства України: поняття, структура, функції.
5. Конституційно-правові основи економічної системи України.

Теми рефератів:

1. Конституційно-правовий статус об'єднань громадян в Україні.
2. Поняття та основні конституційні засади суспільного ладу України.

Практичні завдання

1. Визначте й охарактеризуйте основні засади, принципи, що розкривають зміст повноважень Українського народу.
2. Назвіть конституційно-правові форми здійснення українським народом належної йому влади, розкрийте їх зміст.
3. Визначте об'єкти права власності українського народу, у яких законодавчих актах вони закріплені.

Друге заняття

1. Конституційно-правові основи соціальної структури суспільства України.
2. Конституційно-правові основи становлення громадянського суспільства в Україні.
3. Основні конституційно-правові засади державного ладу України.

4. Конституційний статус мов в Україні.

Теми рефератів:

- 1) Механізм та основні функції Української держави;
- 2) Конституційні засади державного ладу України.

Практичні завдання

1. Поясніть, в чому виявляється політична, економічна та ідеологічна багатоманітність суспільного життя в Україні.
2. Розкрийте співвідношення між поняттями: „Українське суспільство” та „державна Україна”.
3. Проаналізуйте функції, які покладено на Збройні Сили України Конституцією та законами України.
4. Визначте конституційні межі повноважень в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб.

Література

1. Закони України:
 - від 7 лютого 1991р. "Про власність" // ВВРУ. - 1991. - №20. - Ст. 249; 1992. - №35, №38;
 - від 30 січня 1992р. "Про форми власності на землю" // ВВРУ. - 1992. - № 18. - Ст. 225;
 - від 16 квітня 1991 р. "Про зовнішньополітичну діяльність" // ВВРУ. - 1991. - № 29. - Ст. 377, 378;
 - від 20 грудня 1991р. "Про селянське (фермерське) господарство" // ВВРУ. - 1992. - № 14.- Ст. 186;
 - від 16 червня 1992 р. "Про об'єднання громадян" // ВВРУ 1992. - № 34.- ст.504, 505; - 1993, № 46, ст.427; - 1998, № 10, ст.36;
 - від 28 жовтня 1989р. "Про мови в Україні" // ВВРУ.- 1989.- № 45.- Ст. 631,632;
2. Постанова Верховної Ради України "Про департизацію державних органів, установ та організацій" П ВВРУ. - 1991. - № 38. - Ст. 504.
3. Погорілко В. Ф. Основи конституційного ладу України в кн. Конституційне право України за ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 135-188.
4. Погорілко В.Ф. Основи конституційного ладу України. - К.: Ін Юре, 1997. - 40с. - (Б-чка "Нова Конституція України").
5. Богуцький П. Поняття правової держави та методологічний підхід до проблем її формування // Право України. - 1996. - № 4.

6. Антонович М. Законодавство України та зарубіжних країн щодо статусу державної мови (порівняльний аспект). // Право України.- 1999. - №6.
7. Тарасюк Б. Україна і Рада Європи // Право України.- 1999.- № 7.
8. Гайдуков Л., Чекаленко Л. СНД в економічному і політичному просторі України // Віче. – 1998. - № 3.
9. Приянчук І. Місце України у формуванні європейського правового простору. // Право України. – 1998. - № 7.
10. Ходаківськи М. Громадянське суспільство і національна держава //Віче.- 1988. - №9.
11. Прокопенко В. Правове становище професійних спілок: сьогодні і перспектива. // Право України.- 1999.- № 6.
12. Святоцький О., Федченко Л. Інтелектуальна власність - найважливіша складова нематеріальних активів. // Там само.
13. Кислий П. Еліта нації, мова // Голос України. - 1995р. -19 серпня.
14. Доморослий В. Декларація про державний суверенітет України: витоки, наслідки // Віче. –1996. - № 6.
15. Оксамитный В.В., Соколов А.Н. Правовое государство. Идея, теория, практика // Государство и право. – 1996. -№11.
16. Гавриленко . Чи потрібна державі ідеологія // Віче. – 1996. - № 4.
17. Скиба В. Від експериментів над суспільством до експерименту у суспільстві // Віче. - 1996 - № 2.
18. Семчик В.І. Право власності за конституцією України. - К.: Ін Юре, 1997. - 36с. - (Б-чка "Нова Конституція України").
19. Кривенко Л.Т. Суверенітет народу - фундаментальна основа ідеології державотворення України // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22 -23 лист. 1996р. - К.: Генеза", 1997.
20. Волянська Г.М. Ідеологія державотворення і народний суверенітет в Україні // Там само.
21. Тихонова Є.А. Українська держава як держава соціальна // Там само.
22. Гаєва Н.П. Багатопартійність в Україні та її правове забезпечення // Там само.
23. Цветков В.В. Демократизм державного управління - основа державотворення в Україні // Там само.

**Тема 5. КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ОСОБИ В УКРАЇНІ (2 години)**

Юридичні поняття та терміни

- 1) *Правовий статус особи*
- 2) *Громадянин*
- 3) *Іноземець*
- 4) *Апатриди*
- 5) *Імміграція*
- 6) *Еміграція*

2. Поняття і структура правового статусу особи. Правовий статус особи як конституційно-правовий інститут.
3. Поняття прав, свобод та обов'язків особи. Основні Конституційні принципи правового статусу особи в Україні.
4. Види правового статусу особи. Особливості правового статусу різних категорій осіб в Україні.
5. Основні гарантії реалізації правового статусу особи в Україні.
6. Зміцнення демократичних засад правового статусу особи в умовах становлення України як правової держави.

Тема реферату:

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні

Практичні завдання

2. Поясніть, яким чином проголошений і визнаний Україною пріоритет загальнолюдських цінностей втілено в Конституції і Законах України.
3. Як ви розумієте, в чому полягає співвідношення прав і обов'язків людини і громадянина, прав та обов'язків людини і держави? Як це відображено в Конституції і Законах України?

Література

1. Закони України:
 - від 4 лютого 1994р. "Про правовий статус іноземців" // ВВРУ. – 1994. - №23. - Ст. 161;
 - від 21 січня 1994р. "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України" // ВВРУ - 1994 - № 18. - Ст. 101;
 - від 6 березня 1992р. "Про скасування кримінальних покарань у вигляді заслання і вислання" // ВВРУ. - 1992. - № 23. - Ст. 337;
 - від 17 квітня 1991р. "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні" // ВВРУ. - 1991 - № 22. - Ст. 262, 263;
 - від 1 грудня 1994р. "Про порядок відшкодування шкоди, завданої

- громадянинові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду"// ВВРУ. - 1995. - № 1. - Ст. 1;
- від 24 грудня 1993р. "Про біженців" // ВВРУ - 1994 - № 16.
2. Шукліна Н. Г. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні, в Кн. Конституційне право України/ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 199-229.
 3. Андрусак Т. Теоретичні основи прав людини в працях М. Драгоманова // Право України. - 1993. - № 1.
 4. Старушенко Г.Б., Карташкин В.А. Права человека в международном и внутригосударственном праве // Государство и право. – 1996. - № 4.
 5. Вайнагій І.І. Удосконалення законодавства України про правовий статус іноземців в контексті розвитку законодавства країн Європи // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. Травень 1996р. - К., 1996.

Тема 6. ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ (4 години)

Юридичні поняття та терміни

- 1) *Громадянство*
- 2) *Натуралізація*
- 3) *Репатріація*
- 4) *Оптіація*
- 5) *Філіація*
- 6) *Право крові*
- 7) *Право ґрунту*
- 8) *Біпатриди*
- 9) *Експатріація*
- 10) *Денатуралізація*

Перше заняття

2. Поняття і зміст громадянства,
3. Принципи громадянства України.
4. Підстави та форми набуття громадянства України. Право крові та право ґрунту як принципи набуття громадянства.
5. Оптіація як форма набуття громадянства.

Теми рефератів:

2. Громадянство України як конституційно-правовий інститут;

3. Набуття громадянства України: співвідношення Українського законодавства і міжнародного права.

Друге заняття

2. Припинення громадянства України, його підстави.
3. Громадянство дітей при різному громадянстві батьків.
4. Громадянство дітей при зміні громадянства батьків та при усиновленні.
5. Організаційно-правові форми щодо порядку вирішення питань громадянства (порядок розгляду заяв і подань з питань громадянства, виконання рішень, оскарження рішень тощо).

Тема реферату:

Втілення в законодавстві України положень міжнародного права щодо підстав і порядку припинення громадянства.

Практичні завдання

2. У приміщенні Київського залізничного вокзалу виявлено залишену невідомо ким дитину двох - трьох років без будь-яких документів.
3. Як, на вашу думку, повинне вирішуватися питання, зокрема, щодо громадянства даної дитини?
4. Громадянка України Синиця одружилася у 1994 р. з громадянином Канади Жижирон і в 1996 р. виїхала з ним на постійне проживання до міста Торонто. Перша їхня дитина 2-х років залишилася проживати з матір'ю Синиці в місті Полтава. В 1998 р. у зв'язку з хворобою матері Синиця вирішила повернутися в місто Полтаву разом з другою дитиною, яка народилася в Торонто в 1997 р.
5. Як відповідно до законодавства України повинні бути вирішені питання щодо громадянства Синиці та її дітей?
6. Громадянка України Журавель одружилась у 1991 р. з громадянином Росії Тарелочкіним. Сім'я постійно проживала в Україні, в 1998 р. переїхала тимчасово проживати до батьків Тарелочкіна в Росію до міста Псков, де в 1999р. і народилася у них дитина.
7. Як має бути вирішено питання про громадянство їхньої дитини?

Література

1. Закони України:
 - від 7 жовтня 1991р. "Про громадянство України" // ВВРУ. - 1991. - №50.- Ст. 701,702;- 1993. - № 4. - Ст. 121;-1994. - №43. - Ст. 390;
 - від 16 квітня 1997р. "Про внесення змін до Закону України "Про

- громадянство України" // ВВРУ. - 1997. - № 23 - ст. 169;
- від 4 лютого 1994р. "Про правовий статус іноземців" // ВВРУ. - 1994.- №23. - Ст. 161;
 - від 21 січня 1994р. "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України" // ВВРУ.- 1994 - № 18. - Ст. 101.
2. Лотюк О. Принципи громадянства України відповідно до Конституції України // Право України. - 1998. - № 7;
 3. Лотюк О. С. Громадянство України і статус іноземців. В кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 237-265.
 4. Майданник О. Про інститут громадянства України // Право України. - 1999.- №2.
 5. Майданник О. Співвідношення національного і міжнародного законодавства з питань громадянства // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції. Жовтень 1998 р. - Інститут законодавства Верховної ради України. - К., 1998.
 6. Чалий П. Ф. Відповідність законодавства України про громадянство Європейській конвенції про громадянство 1997 р. // там само.
 7. Кравчук Л. Про подвійне громадянство//Українське село. – 1993. - 19 березня.
 8. Синельников А.Ф. Правовий статус осіб з подвійним громадянством // Політика і час. – 1993. - №10-11.
 9. Чалий П.Ф. Громадянство України: ідеологія становлення та розвитку // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22 - 23 листопада 1996р. - К.: „Генеза”, 1997.

Тема 7. КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ (2 го-дини)

Юридичні поняття та терміни

- 1) *Абсолютні права*
- 2) *Свобода совісті*
- 3) *Міграція*
- 4) *Омбутсмен*
- 5) *Політичні права*
- 6) *Природні права*

7) Обов'язки людини і громадянина

1. Загальні положення міжнародного стандарту щодо основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.
2. Система конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні: а) громадянські і політичні права; б) економічні права; в) соціальні, екологічні і культурні права.
3. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.
4. Гарантії реалізації прав, свобод і обов'язків та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Тема реферату:

Громадянські і політичні права людини і громадянина в Україні.

Практичні завдання

1. Відомо, що для правової держави характерними є справжня реальність прав і свобод людини і громадянина, їх гарантованість. Яким чином ці положення відображено в нормах законодавства України?

2. Працівник шахти Донецької області, передовик виробництва Розгон виявив бажання стати членом Соціалістичної партії України. Він звернувся до свого родича - студента 3-го курсу Київського Національного університету ім.Т. Шевченка, Підварка з питанням - чи зможе він, Розгон, в Ростовській області, бути прийнятим в члени цієї партії? Як студент має відповісти на це питання?

Література

1. Пакт про громадянські і політичні права. Схвалений 16 грудня 1966р. Генеральною Асамблеєю ООН.
2. Пакт про економічні, соціальні і культурні права. Схвалений 16 грудня 1966р. Генеральною Асамблеєю ООН.
3. Європейська конвенція з прав людини. Ратифікована Україною 11 вересня 1997р.
4. Закони України:
 - від 6 березня 1992р, "Про об'єднання громадян" // ВВРУ. - 1992. - № 35. - Ст. 504 – 1993. - № 46. - ст.427; - 1998. - № 10. - ст.36;
 - від 23 квітня 1991р. "Про свободу совісті та релігійні організації" //ВВРУ. - 1991. - №25. - Ст. 283;
 - від 19 грудня 1992р. "Про адвокатуру" // ВВРУ. - 1993. - № 9. - Ст. 62;
 - від 1 грудня 1994р. "Про відшкодування шкоди, завданої

- громадянинові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду" // ВВРУ. – 1995. - № 1. - Ст. 1;
- від 23 грудня 1997 р. "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" // ВВРУ. - 1998. - № 20. - ст. 99;
 - від 2 жовтня 1996 р. "Про звернення громадян" // ВВРУ. - 1996. - №47- ст.256.
5. Конвенція про захист прав і основних свобод людини // Віче. – 1998 - № 10.
 6. Європейська конвенція з прав і основних свобод людини в Українському законодавстві // Віче. – 1998. - № 10.
 7. Мяловицька Н. А. Громадянські права і свободи людини, в кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 268-274.
 8. Мяловицька Н. А. Політичні права і свободи громадян України. - Там само. - С. 276-283.
 9. Мяловицька Н. А. Економічні, соціальні і культурні (духовні) права й свободи людини та громадянина. - Там само. - С. 285-292.
 10. Мяловицька Н. А. Конституційні обов'язки людини і громадянина. - Там само. - С. 295-298.
 11. Погорілко В. Загальна Декларація прав людини - одна з найважливіших загальнолюдських цінностей ХХ століття // Право України. – 1999. - №4.
 12. Анісімова М. Право на свободу та особисту недоторканість; відповідність українського законодавства євростандартам // Право України. - 1999. - №2.
 13. Андрусяк Т. Теоретичні основи прав людини в працях М. Драгоманова // Право України. - 1993. - № 1.
 14. Крижанівський С. Про деякі концептуальні положення конституційної регламентації прав і свобод людини і громадянина в Україні. // Право України, 1998. - № 7.
 15. Карпачова Н. Народний правозахисник завжди в опозиції до влади // Голос України. - 1998 - 26 вересня.
 16. Єрьоменко В. Правові форми реалізації громадянами права на працю. // Право України. – 1999. - № 1.
 17. Полешко А. Рада Європи - на захисті прав людини // Право України. - 1999.- №7.
 18. Савенко М. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина та їх захист органами конституційної юрисдикції // Право України. - 1999. - №2.
 19. Святоцький О., Жаров В. Удосконалення національного законо-

- давства в сфері захисту прав інтелектуальної власності // Право України. - 1999. - №2.
20. Станік С. Оптимізація нормотворчої діяльності як правового засобу утвердження прав і свобод людини // Право України. - 1999. - № 5.
21. Савчин М. Конституційний Суд України у механізмі гарантування прав і свобод людини // Право України. - 1999. - № 4.
22. Степанюк В. Правозахисна діяльність судів України // Право України. - 1999. - № 5.
23. Тененбаум А. Статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і прогаліни в Законі // Право України. - 1999. - № 2.
24. Рабінович П. Основні права людини: поняття, класифікація, тенденції. // Український часопис прав людини. - 1995 - № 1.
25. Чанишева Г., Фадеєнко А. Справи за позовами про захист честі, гідності та ділової репутації до засобів масової інформації (окремі питання) // Право України. - 1999. - № 2.
26. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. К., 1992.
27. Український часопис прав людини. 1/1996. Українська Правнична Фундація. К., 1996.
28. Костицький В. Соціально-економічна визначеність правового статусу жінки // Право України. - 1996. - № 1.
29. Шмельова Г. Юридичний механізм забезпечення прав людини (загально-теоретична характеристика) // Право України. - 1994. - № 10.
30. Свобода віросповідання. Церква і держава в Україні. - К., 1996. - 216с.
31. Рабінович П.М. Юридичне забезпечення прав людини - стратегічний напрямок розвитку законодавства України // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. -К, 1996.
32. Бандурка О.М., Пушкін О.А. Права і свободи людини та громадянина, судовий їх захист // Там само.
33. Товт М.М. Тенденції розвитку законодавства України щодо забезпечення прав національних меншин // Там само.
34. Діденко Н.Г. Держава як основне знаряддя забезпечення прав людини // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22 - 23 листопада 1996р. - К.: „Генеза" 1997.
35. Івашкозич І. Реально забезпечить право на захист. // Право

Тема 8. КОНСТИТУЦІЙНІ ІНСТИТУТИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ (4 год.)

Юридичні поняття та терміни:

- 1) *Електорат*
- 2) *Активне виборче право*
- 3) *Пасивне виборче право*
- 4) *Абсентеїзм*
- 5) *Агітація передвиборна*
- 6) *Багатоступеневі вибори*
- 7) *Балотування*
- 8) *Виборчий блок*
- 9) *Виборча дільниця*
- 10) *Обмежувальний бар'єр*
- 11) *Повторні вибори*
- 12) *Повторне голосування*
- 13) *Референдум*

Перше заняття

1. Поняття народовладдя. Основні форми народного волевиявлення.
2. Поняття виборчої системи. Види виборчих систем та види виборів.
3. Виборча система і виборче право в Україні.
4. Конституційно-правове регулювання виборчої системи України.
5. Принципи виборчого права.

Друге заняття

1. Виборчий процес в Україні: поняття, стадії.
2. Конституційні основи і гарантії реалізації виборчого права в Україні.
3. Поняття референдуму; основні види референдумів.
4. Порядок призначення і проведення всеукраїнського та місцевих референдумів; конституційно-правове регулювання.

Тема реферату:

Відповідальність за порушення законодавства України про вибори та референдуми

Практичні завдання

1. Виборець Прудкий виявив напередодні дня голосування при проведенні виборів народних депутатів України, що його прізвище

- відсутнє у списках виборців. Законслухняний добродій Прудкий звернувся до свого приятеля - студента-юриста УДПУ з проханням порадити як діяти йому в цій ситуації.
2. Що має повідомити студент виборцю щодо встановленого в законодавстві порядку вирішення таких питань? Між ким виникнуть правовідносини у цій ситуації?
 3. Громадянин України Чобіт, мешканець м. Броваря, з 1992 р. працював за межами України. В січні 1997 р. добродій Чобіт повернувся в Україну на постійне проживання у м. Полтаву. У листопаді 1997 р. на зборах виборців мікрорайону він був висунутий кандидатом у народні депутати. Окружна виборча комісія відмовила у реєстрації Чобота кандидатом у народні депутати, мотивуючи відмову тим, що претендент тривалий час проживав за межами України.
 4. Чи правомірне рішення окружної виборчої комісії?

Література

1. Закони України:
 - від 24 вересня 1997р. "Про вибори народних депутатів України" // ВВРУ.- 1997.- №43. - ст.280;
 - від 5 березня 1999 р. "Про вибори Президента України" // ВВРУ. - 1999. - № 14 - ст.81;
 - від 16 червня 1999 р. "Про внесення змін до статті 14 Закону України "Про вибори Президента України"" // Голос України. - 1999. - 7 липня.
 - від 14 січ. 1998 р. "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" // ВВРУ. - 1998. - № 3 - 4. - Ст. 15;
 - від 16 лютого 1999 р. "Про внесення змін до Закону України "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" //ВВРУ. - 1999.- № 15. - ст. 85;
 - від 3 липня 1991р. "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" //ВВРУ. - 1991. - №33 - Ст. 443; 1992 - № 35 - Ст. 515;
 - від 17 грудня 1997 р. "Про Центральну виборчу комісію" // ВВРУ. - 1998. - № 5 - ст. 17;
 - від 12 лютого 1998 р. "Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим" // ВВРУ. - 1998. - № 6 - 7. - ст. 24.
2. Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 р. У справі за конституційними поданнями народних депутатів

- України що-до відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про вибори народних депутатів України" м. Київ, Справа 03/3600-97. 03/ 3808-97.
3. Ставнійчук М. І. Теоретичні основи безпосереднього народовладдя Кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В, Ф. Погорілка. - К., 1999. – С. 300-355.
 4. Вибори '98: політичний компас виборця., Повна поточна інформація про 30 партій та виборчих блоків. Досвід. - К., 1998. - 84 с.
 5. Лавринович О. Місце суду в правовій інфраструктурі виборчих кампаній в Україні // Право України. – 1999 - № 5.
 6. Савенко М. Конституційний контроль за виборами і референдумами // Віче.- 1998 - № 3 1.
 7. Мацькевич М. Конституційне виборче право в Галичині в складі Австрії// Право України. – 1999. - № 3.
 8. Веденеев Ю. А., Князев С. Д. Избирательные правоотношения // Государство и право. – 1999. - № 5.
 9. Березюк О. Вибори народних депутатів України: Стан законодавства та шляхи його вдосконалення // Право України. - 1995. - № 5-6.
 10. Носенко В. Замість мажоритару і пропорцій я пропоную колеґії, або якою має бути виборча система // Голос України. - 1994. - 16 липня.
 11. Полешко О. Якою має бути виборча система України? (матеріали науково-практичної конференції) // Право України. - 1993. - № 2.
 12. Ставнійчук М.І. Інститут виборів у сучасному державотворенні: Теоретико-ідеологічний аспект// ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції. 22 - 23 лист. 1996р. - К.: „Генеза”, 1997.
 13. Федоренко В. Референдум: те, що має бути повідомлене // Віче. – 1998. – № 11.

Тема 9. ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ І ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ (4 години)

Юридичні поняття та терміни

- 1) *Державна територія*
- 2) *Суверенітет*
- 3) *Автономія*
- 4) *Анклав*
- 5) *Атрибути державності України*
- 6) *Державні символи України*

- 7) Конфедерація
- 8) Державний Кордон
- 9) Делімітація і демаркація державного кордону
- 10) Унітарна держава
- 11) Федеративна держава
- 12) Адміністративно-територіальна одиниця

Перше заняття

2. Територія як атрибут (невід'ємна ознака) держави. Територіальне верховенство України за Декларацією про державний суверенітет України та Конституцією України.
3. Поняття та види державного устрою і територіальної організації.
4. Форма Української держави. Атрибути державності України.
5. Автономна республіка Крим у складі України (конституційно правовий статус).

Тема реферату:

Автономна Республіка Крим, як територіальна автономія у складі України.

Друге заняття

2. Україна і Співдружність Незалежних Держав (СНД).
3. Поняття, суть та принципи територіальної організації України.
4. Адміністративно-територіальний поділ України: поняття, суть, ланки.
5. Проблеми вдосконалення територіальної організації України.
6. Державний кордон України: поняття, законодавче регулювання.
7. Практичні завдання
8. На семінарських заняттях у студентів виникла розбіжність поглядів у питанні щодо існуючих у світі форм державного устрою. Одні студенти відносили до них - унітарну державу, федеративну державу, конфедерацію. Інші - унітарну державу й федеративну державу. Яка. ваша думка?

Література

1. Закони України:
 - від 12 вересня 1991р. "Про правонаступництво" // ВВРУ. - 1991. - № 9. – Ст. 84, 85;
 - від 12 лютого 1991р. "Про відновлення Кримської Автономної РСР" // ВВРУ. - 1991. - №9. - Ст. 84, 85;
 - від 17 березня 1995р. "Про Автономну Республіку Крим" // ВВРУ.

- 1995. - № 11. - ст. 95;
- від 29 квітня 1992р. "Про статус Автономної Республіки Крим" // ВВРУ. – 1992. - №30. - Ст. 419;
- від 23 грудня 1998 р. "Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим"// ВВРУ. - 1999. - № 5-6. - ст.43;
- від 21 жовтня 1998 р. "Конституція Автономної Республіки Крим" //ВВРУ. – 1999. - №5-6. - ст.43;
- від 15 січня 1999 р. "Про столицю України - місто-герой Київ" // ВВРУ. – 1999. - №11. - ст. 79;
- від 4 листопада 1991р. "Про державний кордон України" /7 ВВРУ. – 1992. - №2. - Ст. 5-6;
- від 24 серпня 1991р. "Про військові формування в Україні" // ВВРУ. - 1991. - №38. - Ст. 506;
- від 6 грудня 1991р. "Про Збройні Сили України" // ВВРУ. – 1992. - № 8. - Ст. 108;
- від 28 жовтня 1989р. "Про мови в Україні" // ВВРУ. - 1989. - № 45. – Ст. 631,632;
- 2. Постанови Верховної Ради України:
 - від 19 лютого 1992р. "Про Державний Герб України" // ВВРУ. – 1992. - №40. - Ст. 592;
 - від 28 січня 1992р. "Про Державний прапор України" // ВВРУ. - 1992. - № 19. - Ст. 257;
- 3. Указ Президії Верховної Ради України від 15 січня 1992р. "Про Державний гімн України"// ВВРУ. - 1992. - № 17. - Ст. 217.
- 4. Застереження Верховної Ради України від 2 грудня 1991р. "Про Угоди про створення СНД, підписаної від імені України 8 грудня 1991р. в Мінську" // ВВРУ. - 1992. - № 39. - Ст. 720.
- 5. Корнієнко М. І. Територіальний устрій України(в Кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 609-623.
- 6. Грач Л. Автономная Республика Крым в политической системе современной Украины // Віче. – 1999. - № 4.
- 7. Клименко В. Збройні Сили України. Фактор стримуючий. Фактор стабілізуючий // Віче. - 1996. - № 1.
- 8. Барков В. Соціально-політична ніша України // Віче. - 1999. - № 4.
- 9. Актуальні проблеми управління територіями в Україні. Матеріали науково-практичної конференції 26 - 27 лист, 1992р. – К: "Віпол", 1993.
- 10. Власенко І. Дев'ять земель - основа нового територіального устрою // Час Тіте. - 1995. - 8 верес.
- 11. Кудін В.О. Якою бути нашій Україні? - К., 1994. - с. 13 - 22.

**Тема 10. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
ОРГАНІЗАЦІЇ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
В УКРАЇНІ (2 год)**

Юридичні поняття та терміни

- 1) *Глава держави*
- 2) *Дискреційна влада*
- 3) *Компетенція*
- 4) *Інституція*
- 5) *Легалізація*
- 6) *Легітимація*
- 7) *Лобізм*
- 8) *Державний апарат*
- 9) *Державний механізм*

1. Конституційно-правовий інститут державної влади України.
2. Поняття й ознаки державного органу.
3. Розподіл влади - основний конституційний принцип побудови і функціонування державного механізму України.
4. Загальні конституційні засади побудови і діяльності державних органів України.
5. Система державних органів України, їх структура, конституційні основи компетенції.

Тема реферату:

Принцип розподілу влади у практиці побудови і діяльності державного механізму України (конституційно-правовий аспект).

Практичні завдання

1. Розкрийте зміст аргументації М. Драгоманова про доцільність розподілу влади при побудові державного механізму.
2. Як ви вважаєте, чи є різниця між поняттями: „заснування державного органу” і „утворення державного органу”?
3. Розкрийте зміст конституційно-правових форм взаємовідносин між видами державних органів різних гілок влади.
4. Назвіть види представницьких органів державної влади в Україні.

Література

1. Закони України:

- від 5 липня 1991р. "Про Президента УРСР"// ВВРУ. - 1991. - № 33. – Ст. 446 - 448;
 - від 5 березня 1999 р. "Про вибори Президента України" // ВВРУ. – 1999. - №14. - ст.81;
 - від 16 червня 1999 р. "Про внесення змін до статті 14 Закону України "Про вибори Президента України"" // ВВРУ. - 1999.
 - від 24 вересня 1997 р. "Про вибори народних депутатів України" //ВВРУ. – 1997. - №43. - ст.280;
 - від 5 лист. 1991р. "Про прокуратуру" // ВВРУ. – 1991. - № 53. – Ст. 793; 1993. - №22. - Ст. 229; 1993. - № 50. - Ст. 474; 1995. - № 11. - Ст. 71;
 - від 16 жовт. 1996р. "Про Конституційний Суд України" // ВВРУ. – 1996. - №49. - Ст. 272;
 - від 19 груд. 1992р. "Про адвокатуру" // ВВРУ. - 1993. - № 9. - Ст. 62.
2. Фріцький О. Ф. Теоретичні основи організації і здійснення державної влади в Кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К, 1999. – С. 357-387.
 3. Ладиченко В. Поділ влади: теорія і практика. - К.: Україна, 1998. -32с.
 4. Носенко В. Ти не правий, Монтеск'є // Голос України. - 1994 . - 23 квітня.
 5. Кривенко Л. Доктрину прийнято, доктрину зруйновано // Голос України.- 1995. - 2 лютого.
 6. Медведчук В. Місце адвокатури у вирішенні проблем збалансування різних гілок влади та конституційні основи реформування державної влади в Україні // Право України. - 1995. - № 5 - 6.
 7. Паславська А.М. Теорії "розподілу влади" як одна із основ організації влади в Україні (історико-теоретичний аспект). // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. Травень 1996р. - К., 1996.
 8. Назаренко Є.В. Особливості сучасного етапу правової реформи державної влади в Україні // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22 - 23 лист. 1996р. - К.: „Генеза", 1996.
 9. Шаповал В.М. Категорія "орган державної влади" в конституційній теорії і практиці // Там само.
 10. Нижник Н.Р. Проблема формування системи органів державної влади // Там само.
 11. Лисенков С.Л. Теорія і практика формування державних органів в Україні // Там само.
 12. Колодій А.М. Теорія розподілу влад і практика формування органів державної влади за новою Конституцією України // Там само.

Тема 11. ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ (4 год.)**Юридичні поняття та терміни**

- 1) *Державна влада*
- 2) *Законодавча влада*
- 3) *Бікамералізм*
- 4) *Кворум*
- 5) *Легалізація*
- 6) *Прерогатива*
- 7) *Лобізм*
- 8) *Омбудсмен*
- 9) *Сесія*

Перше заняття

1. Поняття і сутність законодавчої влади. Зміст загальної теорії парламентаризму.
2. Верховна Рада України - найвищий представницький і єдиний законодавчий орган влади. Конституційно-правовий статус Верховної Ради, її депутатський корпус.
3. Внутрішня структура Верховної Ради України.
4. Основні функції і компетенція Верховної Ради України.

Друге заняття

1. Голова Верховної Ради України, його заступники, апарат Верховної Ради.
2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: конституційно-правовий статус, повноваження.
3. Організаційно-правові форми діяльності Верховної Ради:
 - а) сесії; б) засідання комітетів, комісій.
4. Акти Верховної Ради та її органів.

Практичні завдання

1. Дайте характеристику виняткових повноважень Верховної Ради.
2. Розкрийте зміст функцій комітетів Верховної Ради у формуванні персонального складу державних органів.
3. На об'єднаній сесії сільських Рад двох сусідніх сіл, що входять до двох сусідніх районів Чернігівської області, було прийнято рішення, за яким одна сільська рада погодилася передати другій сільській раді лісовий масив площею в 15 га, а друга, взамін цього, передати першій приозерну смугу площею – 17 га.

4. Сільські ради обох сіл порушили спільне клопотання перед обласною радою про затвердження спільно прийнятого ними рішення, а отже, і про зміну меж сіл і районів Чернігівської області.
5. Як обласна рада має поступити в цій ситуації?

Література

1. Закони України:
 - від 17 листопада 1992 р. "Про статус народного депутата України" // ВВРУ. – 1993. - №3. – ст.17; 1993. - № 3. - ст.18; ВВР. – 1994. - № 34. - ст.315; ВВР. – 1994. - №40. - ст. 363; ВВР. – 1995. - №35. - ст. 270; ВВР. – 1995. - №34. - ст. 268; ВВР. – 1997. - № 35. - ст. 221; із змінами, внесеними згідно із Законом України від 25 вересня 1997 р.- ВВРУ. – 1997;
 - від 11 липня 1996р. "Про Рахункову палату Верховної Ради України" // ВВРУ. – 1996. - № 43. - Ст. 212;
 - від 23 грудня 1997 р. "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" // ВВРУ. – 1998. - № 20. - ст. 99.
2. Регламент Верховної Ради України (27 липня 1994) // ВВРУ. – 1994. - №35.- Ст. 338.
3. Постанови Верховної Ради України:
 - від 13 травня 1994р. "Про депутатські групи (фракції) у Верховній Раді України" // ВВРУ. - 1994. - № 21. - Ст. 134;
 - від 26 травня 1994р. "Про внесення доповнень до Положення Про депутатські групи (фракції) у Верховній Раді України" // ВВРУ. – 1994. - №22.- Ст. 153;
 - від 5 травня 1997р. "Про комітети Верховної Ради України" // ВВРУ. – 1997. - №22. - Ст. 163. .
4. Погорілко В. Ф. Законодавча влада в Україні. В кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 397-450.
5. Парламент України: вибори '98, документи, статистика, бібліографія. - К.: Парлам. вид-во, 1998. - 422 с.
6. Кривенко Л. Т. Верховна Рада України. - К.: Ін Юре, 1997. - 47с. - (Б-чка "Нова Конституція України").
7. Кривенко Л. Розподіл влад і процесуальні права парламенту. // Віче. – 1998. - № 3.
8. Кривенко Л. Суверенітет парламенту. Теорія і практика // Віче. – 1998. - №4.
9. Кривенко Л. Світовий досвід і утвердження парламентаризму в Україні // Віче. – 1996. - №2.

10. Кривенко Л.Т. Верховный Совет Украины: место в системе государственной власти // Государство и право. – 1996. - № 6.
11. Кривенко Л.Т. Посилення ролі законодавчої влади як основа розвитку українського законодавства // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. Травень 1996р. - К., 1996.
12. Шаповал В.М., Журавльова Г.С. Концепція парламентського права в Україні // Там само.
13. Федоренко Г. Український парламентаризм: історичні паралелі // Віче.- 1998. - №4.
14. Заєць А. Український парламентаризм. Формування й вдосконалення // Віче. – 1999. - №2.
15. Шевчук С.В. Деякі питання теорії делегування законодавчих повноважень // Там само.
16. Федоренко Г. Розподіл влади та її єдність: місце законодавчої гілки влади на етапі державно-правової реформи. // Право України. – 1998. - №7.
17. Комітети - основа діяльності законодавчих органів влади: Посібник (Кислий П. та ін.) - К.: Заповіт, 1997. - 98 с.
18. Комітети Конгресу США: історія компромісів // Віче. – 1998. - № 11, 12.
19. Чеберяк П.А. Законодавчі функції Верховної Ради України // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науко-во-практичної конференції 22 - 23 лист. 1996р. - К.: Вид-во "Генеза", 1997.
20. Чубарев В.Л. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: проблеми створення інституції // Там само.
21. Коцюбальська О.М. Правовий статус Рахункової палати Верховної Ради України // Там само.
22. Солов'євич І.В. Деякі питання практики закріплення взаємовідно-син законодавчої і виконавчої влади в Конституції України // Там само.

Тема 12. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАТУСУ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ (2 год.)

Юридичні поняття та терміни:

- 1) Статус народного депутата України
- 2) Депутатський мандат
- 3) Присяга народного депутата України

- 4) *Імунітет*
- 5) *Індемнітет*
- 6) *Втрата депутатського мандату*
- 7) *Повноваження народного депутата України*
- 8) *Припинення повноважень народного депутата України*
- 9) *Відповідальність народного депутата*

1. Поняття та характерні ознаки правового статусу народного депутата України.
2. Конституційно-правова природа депутатського мандату в Україні.
3. Законодавче регулювання правового статусу народного депутата України.
4. Зміст правового статусу народного депутата України; його правосуб'єктність.
5. Компетенція народного депутата.
6. Конституційно-правові форми відповідальності народного депутата
7. Основні гарантії депутатської діяльності.

Практичні завдання

1. Громадянину Цибульку постовий міліціонер запропонував сплатити штраф за перехід вулиці Володимирської у невстановленому для цього місці. Громадянин Цибулько, пред'явивши посвідчення народного депутата України, не погодився сплатити штраф, пославшись на положення законодавства, згідно із яким для притягнення народного депутата до адміністративної відповідальності потрібна згода Верховної Ради України.

Дайте юридичний аналіз наведеної ситуації.

2. Пасажирам автобусу маршрутом Київ - Лубни Грибу і Музиці контролер запропонував сплатити штраф за безквитковий проїзд. Гриб відмовився сплатити штраф, мотивуючи відмову тим, що напередодні він був ви-сунутий загальними зборами фабрики кандидатом у народні депутати України, а Музика пред'явив посвідчення депутата Бориспільської міської ради.

Дайте юридичний аналіз казусу.

Література

1. Закони України:
 - від 17 листопада 1992 р. "Про статус народного депутата України"//ВВРУ. - 1993. - №3. - ст.17; 1993. - №3. - ст.1; ВВР. - 1994. - № 34. - ст.315; ВВР. - 1994. - № 40. - ст. 363; ВВР. - 1995. - № 35. - ст. 270; ВВР. - 1995. - №34. - ст. 268; ВВР. - 1997. - № 35.

- ст. 221; із змінами, внесеними згідно із За-коном України від 25 вересня 1997 р. // ВВРУ. - 1997;
- від 21 квіт. 1993р. "Про порядок одержання згоди Ради народних депутатів на притягнення депутата до відповідальності" // ВВРУ. - 1993. - № 2. - Ст. 220;
2. Регламент Верховної Ради України (27 липня 1994) // ВВРУ. - 1994. - № 35.- Ст. 338.
 3. Постанови Верховної Ради України:
 - від 13 травня 1994р. "Про депутатські групи (фракції) у Верховній Раді України" // ВВРУ.- 1994. - № 21. - Ст. 134;
 - від 26 травня 1994р. "Про внесення доповнень до Положення Про депутатські групи (фракції) у Верховній Раді України" // ВВРУ. - 1994. - №22.- Ст. 153;
 - від 5 травня 1997р. "Про комітети Верховної Ради України" // ВВРУ. - 1997.- №22. - Ст. 153. ;
 4. Рішення Конституційного Суду України: - від 20 травня 1999 р. у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та Служби Безпеки України щодо офіційного тлумачення ст. 86 Конституції України та статей 12, 19 Закону України "Про статус народного депутата України" (виклад). // Право України. - 1999. - № 6.
 5. Кузнєцова В. Ф. Народний депутат України, в Кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 458-478.
 6. Майданник О. В., Майданник О. О. До питання вдосконалення правового статусу народного депутата України, Проблеми державно-правової реформи з України. Збірник наукових видань. - К., 1997. - с. 109-116.
 7. Манчуленко Г, Філіпчук В. Народний депутат України: конституційно-правовий статус // Віче. - 1998. - № 1.
 8. Грушанськз Н. Поняття та сутність інституту депутатської етики // Право України. - 1999. - № 5.
 9. Нельга О. Новий парламент України у контексті професіоналізму //Віче.- 1999. - №4.
 10. Краснов М. А. Парламентская ответственность депутата. В кн. Конституционный строй России, Вып. 2. - М., 1995.

Тема 13. ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ (2 год.)

Юридичні поняття та терміни:

1) Промульгація

- 2) *Вето*
- 3) *Законодавчий процес*
- 4) *Законодавча ініціатива*
- 5) *Зворотна сила закону*
- 6) *Законодавство*

1. Поняття і зміст законодавчої діяльності.
2. Принципи законотворчості.
3. Етапи законодавчої діяльності.
4. Стадії законодавчої діяльності: а) законодавча ініціатива і внесення законопроектів; б) розгляд і обговорення законопроектів; в) прийняття закону; г) промульгація закону; підстави і порядок застосування Президентом України права відкладального вето.
5. Специфіка прийняття закону всеукраїнським референдумом.

Практичні завдання

Відповідно до законодавства Верховна Рада України подала Президенту України для обнародування і організації виконання прийнятий нею Закон „Про політичні партії”. Через 15 днів після отримання Закону Президент, у порядку відкладального вето, повернув його Верховній Раді зі своїми зауваженнями. Верховна Рада не прийняла для повторного розгляду даний Закон, мотивуючи це тим, що Президент не додержав вимог законодавства.

Яка ваша думка щодо правомірності дій суб'єктів розглядуваних правовідносин?

Література

1. Регламент Верховної Ради України (27 липня 1994) // ВВРУ. - 1994. - №35. - Ст. 338.
2. Опришко В. Законодавчому процесу - наукове забезпечення // Право України. - 1996. - № 5.
3. Федчишин М. Право законодавчої ініціативи і право вето // Віче. - 1998. - № 11.
4. Мікула Л.О. Кодифікація законодавства про законодавчий процес // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22 - 23 лист. 1996р. - К.: Вид-во "Генеза", 1997.
5. Тимошенко В.І. Громадська думка і законодавча діяльність // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. Травень 1996р. Інститут Законодавства

- Верховної Ради України. - К., 1996.
6. Мацюк А.Р. Законотворчий процес: поняття та основні його стадії // Там само.
 7. Мурашин О.Г. Актуальні питання прямого народовладдя в аспекті законодавчої діяльності // Там само.
 8. Мороз О.О. Законодавчий процес в Україні та проблеми його вдосконалення // Конституція України - основа подальшого розвитку законодавства. Вип. 2. Інститут Законодавства Верховної Ради України. -К., 1997.
 9. Колодій А.М. Принципи законотворчості у світлі вимог Конституції України // Там само.
 10. Ющик О.І. Конституція про прийняття, схвалення та чинність Законів України // Там само.
 11. Шаповал В. Верховенство закону як принцип Конституції України // Право України. – 1999. - № 1.

Тема 14. ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ (2 год.)

Юридичні поняття та терміни

- 1) *Глава держави*
 - 2) *Статус Президента України*
 - 3) *Присяга Президента України*
 - 4) *Інаугурація*
 - 5) *Повноваження глави держави*
 - 6) *Вето*
 - 7) *Промульгація*
 - 8) *Указ*
 - 9) *Контрасигнатура*
 - 10) *Імпічмент*
1. Конституційно-правовий інститут президентства: поняття, загальна характеристика.
 2. Становлення інституту президентства в Україні.
 3. Конституційно-правовий статус Президента України; порядок його обрання, процедура вступу на пост.
 4. Повноваження Президента України.
 5. Підстави і порядок припинення повноважень Президента України.
 6. Акти Президента України; їхнє місце в системі правових актів

Практичні завдання

1. Проаналізуйте співвідношення повноважень Президента України і Верховної Ради України у формуванні державних органів.
2. Дайте правову характеристику повноваженням Президента України щодо внесення змін до Конституції України.
3. Розкрийте умови і порядок дострокового припинення повноважень Президента України.

Література

1. Закони України:
 - від 5 лип. 1991р. "Про заснування поста Президента в УРСР і внесення змін і доповнень до Конституції УРСР" // ВВРУ. – 1991. - № 33.- Ст. 445;
 - від 5 липня 1991р. "Про Президента УРСР" та "Про вибори Президента УРСР" // ВВРУ. – 1991. - № 33. - Ст. 446 - 448; 1993. - № 18. - Ст. 189; 1994. – № 8. - Ст. 40; 1994. - № 33. - Ст. 298;
 - від 5 березня 1999 р. "Про вибори Президента України" // ВВРУ. – 1999. – № 14. - ст.81.
2. Погорілко В. Ф. Президент України кн. Конституційне право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 482-501.
3. Кривенко Л. Президент України: еволюція конституційно-правового статусу// Віче. – 1998. - № 10.
4. Головатенко В. Окремі аспекти конституційно-правового статусу Президента України // Право України. – 1999. - № 5.
5. Бурчак Ф.Г. Президент України. - К. : Ін Юре, 1997. - 24с. - (Б-чка "Нова Конституція України").
6. Копейчиков В.В. Моральні і політико-правові підвалини статусу глави держави // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22 - 23 лист. 1996. - К.: „Генеза”, 1997.
7. Шаповал В. Вищі органи сучасної держави . -К.: "Програма Л", 1995.

Тема 15. ВИКОНАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ (4 год.)**Юридичні поняття та терміни:**

- 1) Державна виконавча влада
- 2) Державний апарат
- 3) Прем'єр-міністр
- 4) Віце-прем'єр-міністр
- 5) Міністр

- 6) *Контрасигнатура*
- 7) *Наказ*
- 8) *Відставка Уряду*

Перше заняття

1. Поняття і сутність виконавчої влади.
2. Загальні конституційні засади побудови державних органів виконавчої влади в Україні.
3. Система органів державної виконавчої влади в Україні; законодавче регулювання,
4. Кабінет міністрів України; його конституційно-правовий статус, порядок формування, склад.

Тема реферату:

Законодавче регулювання статусу Кабінету Міністрів України; проблеми вдосконалення.

Друге заняття

1. Повноваження Кабінету Міністрів України.
2. Міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади.
3. Місцеві органи державної виконавчої влади.
4. Акти органів державної виконавчої влади.

Практичні завдання

1. Розкрити правові форми взаємовідносин між Кабінетом Міністрів та а) Президентом України; б) Верховною Радою України; в) міністерствами та іншими органами виконавчої влади України,

2. Кабінет Міністрів України своєю постановою увільнив Сороку від виконання обов'язків Міністра економіки і призначив на цю посаду Вареника, який виконував обов'язки Міністра Кабінету Міністрів України.

Дайте юридичний аналіз казусу.

Література

1. Закони України:
 - від 9 квітня 1999 р, "Про місцеві державні адміністрації" // ВВРУ. – 1999. - №20-21. - ст.190;
 - від 24 березня 1998р. "Про державну виконавчу службу" // Голос України 1998. - 21 квітня.

- від 13 травня 1991 р. "Про перелік міністерств та інші центральні органи державного управління УРСР" // ВВР УРСР. – 1991. - № 26. - ст.290;
- 2. Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади. Затверджено Указом Президента України 12 березня 1996 р.
- 3. Положення про Міністерство юстиції України (Затверджене розпорядженням Президента України 3 жовтня 1992 р.) // Голос України – 1992. - 13 жовтня.
- 4. Положення про Міністерство внутр. справ України (Затвер. 7 жовтня 1992 р.) // Голос України. – 1992. - 20 жовтня.
- 5. Положення про Державний Комітет у справах охорони державного кордону України (Затвер. 1 грудня 1992 р.) // Голос України. - 1992. – 5 грудня.
- 6. Фріцький О. Ф. Виконавча влада в Україні, в Кн. Конституційне право України. / За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 504-551.
- 7. Шульженко Ф. Виконавча влада: діяти на підставі і для виконання Закону//Віче. – 1998. - №3.
- 8. Титарчук В. Вдосконалення державного апарату (окремі питання) // Право України. – 1999. - № 3.
- 9. Шаповал В. Вищі органи сучасної держави. - К.: "Програма Л", 1995.
- 10. Фріцький О.Ф. Особливості визначення і нормативного закріплення правового статусу Кабінету Міністрів України // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22-23 лист 1996 р. - К.: Вид-во "Генеза", 1997.
- 11. Авер'янов В.Б. Деякі питання правового статусу Кабінету Міністрів України // Там само.
- 12. Авер'янов В.В. Питання розвитку законодавства про органи виконавчої влади // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали наук-практ. конференції. Травень 1996 р. Інститут законодавства Верховної ради України.- К., 1996.
- 13. Веніславський Ф.В. Взаємовідносини органів законодавчої та виконавчої гілок влади // Там само.
- 14. Дронь Є.А. Основні принципи успішного керівництва установою. - К.: УАДУ, 1995.-80с.
- 15. Полешко О. Виконавча влада в конституційній системі України. (З міжнародного наукового семінару) // Право України. – 1993. -

Тема 16. СУДОВА ВЛАДА В УКРАЇНІ. ОРГАНИ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ (2 год.)

Юридичні поняття та терміни

- 1) Судова влада
- 2) Юрисдикція
- 3) Органи правосуддя
- 4) Суд
- 5) Прокуратура
- 6) Прокурорський нагляд
- 7) Судочинство
- 8) Арбітраж
- 9) Адвокатура

1. Поняття та сутність судової влади, її основні функції. Конституційно-правові основи судової влади в Україні.
2. Система органів судової влади в Україні.
3. Конституційно-правові основи побудови і функціонування судової влади в Україні, принципи судочинства.
4. Вища рада юстиції України: порядок утворення, склад, основні функції.
5. Конституційно-правові основи побудови і функціонування адвокатури в Україні.
6. Органи прокуратури в системі органів державної влади України; конституційно-правовий статус, порядок формування.

Теми рефератів:

1. Функції і повноваження судів загальної юрисдикції.
2. Конституційно-правові основи статусу суддів в Україні.
3. Основні функції і повноваження Прокуратури України.

Практичні завдання

Розкрити зміст та особливості правового статусу судових органів та прокуратури як суб'єктів конституційно-правових відносин.

Література

1. Закони України:
 - від 15 січня 1998 р. "Про Вищу раду юстиції" // ВВРУ. – 1998. - №25. – ст. 146;

- від 16 жовт. 1996р. "Про Конституційний Суд України" // ВВРУ. – 1996. - №49. - Ст. 272;
 - від 15 груд. 1992р. "Про статус суддів" // Голос України. – 1993. - 10 січня;
 - від 4 червня 1991р. "Про арбітражний суд України" // ВВРУ. – 1991. - № 36. ст. 469;
 - від 19 груд. 1992р. "Про адвокатуру" // ВВРУ. – 1993. - № 9. - Ст. 62;
 - від 5 лист. 1991р. "Про прокуратуру" // ВВРУ. - 1991. - № 53. - Ст.793; 1993. - №22. - Ст. 229; 1993. - № 50. - Ст. 474; 1995. - № 11. - Ст. 71.
2. Городецький О. В. Органи правосуддя в Україні, в Кн. Конституцій-не право України./ За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 573-593.
 3. Городецький О. В. Прокуратура України - Там само. - с. 596-607.
 4. Грошевий Ю. М., Марочкін І.С. Органи судової влади в Україні. - К.:Ін Юре, 1997. - 20с. - (Б-чка "Нова Конституція України").
 5. Бойко В. Стан здійснення в Україні правосуддя в 1998 р. та завдання по удосконаленню організації роботи судів // Право України. – 1999. - №3.
 6. Мичко М., Долежан В. Реформування прокуратури: проблеми і перспективи // Право України. – 1999. - № 3.
 7. Омельяненко Г.М. Проблеми формування органів судової системи за новою Конституцією України. Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22-23 лист. 1996 р. - К.: Вид-во "Генеза", 1997.
 8. Шишкін В.І. Деякі аспекти у проблематиці розвитку системи правосуддя в Україні // Там само.
 9. Недбайло О.П. Процесуальний порядок діяльності адміністративних судів // Там само.
 10. Письменний Д.П. Конституція України та функції прокуратури на сучасному етапі державотворення // Там само.

Тема 17. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (2 год.)

Юридичні поняття та терміни:

- 1) *Правова охорона конституції*
- 2) *Органи конституційної юрисдикції*
- 3) *Суддя Конституційного Суду*

- 4) *Голова Конституційного суду*
- 5) *Конституційне провадження*
- 6) *Тлумачення*
- 7) *Висновки*
- 8) *Гарантії*
- 9) *Конституційність правового акту*

1. Поняття, сутність і організація правової охорони конституції. Види органів, що забезпечують правову охорону конституції.
2. Становлення державних органів із забезпечення правової охорони Конституції в Україні.
3. Конституційний Суд України в системі органів державної влади: конституційно-правовий статус, порядок утворення, склад.
4. Компетенція Конституційного Суду України.
5. Акти Конституційного Суду України.

Практичні завдання

1. Громадянин Пузирьков звернувся до Конституційного Суду України із скаргою на рішення Київського міського суду з приводу виселення його із жилого приміщення. Секретар Конституційного Суду при-йняв скаргу і призначив слухання справи на 15-й день після прийняття за-яви. Дайте юридичний аналіз казусу.
2. Як конституційне положення "в Україні діє принцип верховенства права" реалізується в нашій державі стосовно громадян, державних органів та органів місцевого самоврядування?

Література

1. Закони України:
 - від 16 жовт. 1996р. "Про Конституційний Суд України" // ВВРУ.- 1996. - №49. - Ст. 272;
2. Рішення Конституційного Суду України від 20 травня 1999 р. у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та Служби Безпеки України щодо офіційного тлумачення ст. 86 Конституції України та статей 12, 19 Закону України "Про статус народного депутата України" (виклад). // Право України. – 1999. - № 6.
3. Городецький О. В. Конституційний Суд України, в Кн. Конституцій-не право України. / За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 555-565.

4. Скомороха В. Конституційний Суд України: досвід і проблеми. // Право України. – 1999. - № 1.
5. Шемшученко Ю.С., Мурашин Г.О. Конституційний Суд України. -К.: Ін Юре, 1997. - 24с. - (Б-чка "Нова Конституція України").
6. Савчин М. Конституційний Суд України у механізмі гарантування прав і свобод людини й// Право України. - 1999. - № 4.
7. Гергелійник В. Конституційний суд в системі органів контрольної влади: теоретичні аспекти // Право України. – 1999. - № 5.
8. Савенко М. Конституційний контроль за виборами і референдумами//Віче. – 1998. - № 1.
9. Тихий В.П. Проблеми Інституціалізації конституційної юрисдикції // Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. Травень 1996р. Інститут законодавства Верховної Ради України. - К., 1996.
10. Ткаченко Ю.Б. Політико-правові проблеми забезпечення конституційної законності // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції 22-23 листопада 1996 р. - К.: Вид-во „Тенеза”, 1997.
11. Кордун О. З історії створення Конституційного Суду України // Там само.
12. Мурашин Г.О. Конституційний Суд України: становлення і розвиток правового статусу // Там само.
13. Шишкін В. Конституційна юрисдикція в Республіці Молдова // Право України. – 1999. - № 3.

Тема 18. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ (4 год.)

Юридичні поняття та терміни

- 1) *Самоврядування*
- 2) *Органи місцевого самоврядування*
- 3) *Територіальна громада*
- 4) *Місцева рада*
- 5) *Виконавчі органи рад*
- 6) *Організаційна автономія місцевого самоврядування*
- 7) *Правова автономія місцевого самоврядування*
- 8) *Фінансова автономія місцевого самоврядування*
- 9) *Голова місцевої ради*
- 10) *Сільський голова*

11) *Комунальна власність*

12) *Рішення*

Перше заняття

1. Поняття і сутність місцевого самоврядування.
2. Система місцевого самоврядування в Україні, її основні ланки, законодавче регулювання.
3. Основні конституційні засади місцевого самоврядування в Україні.
4. Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування в Україні.
5. Правові основи компетенції органів місцевого самоврядування.
6. Місцеві ради в системі місцевого самоврядування, їхня структура, правовий статус, порядок формування.

Друге заняття

1. Основні організаційно-правові форми діяльності місцевих рад:
а) сесії; б) постійні та інші комісії.
2. Питання виключної компетенції місцевих рад.
3. Виконавчі органи місцевих рад; правовий статус, компетенція.
4. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з місцевими державними адміністраціями.
5. Громадські територіальні органи місцевого самоврядування та інші форми територіальної самоорганізації громадян.
6. Місцеві референдуми в системі місцевого самоврядування.
7. Гарантії правової, організаційної та фінансової самостійності (автономії) місцевого самоврядування.

Література

1. Закони України:
 - від 21 травня 1997р. "Про місцеве самоврядування в Україні" // ВВРУ. – 1997. - №24. - ст. 170;
 - від 14 січ. 1998 р. "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" // ВВРУ. – 1998. - № 3 – 4. - Ст. 15;
 - від 16 лютого 1999 р. "Про внесення змін до Закону України "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" // ВВРУ. – 1999. - № 15. - ст. 85;
 - від 3 липня 1991р. "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" //ВВРУ. – 1991. - №33. - Ст. 443; 1992. - № 35. - Ст. 515;
 - від 9 квітня 1999 р. "Про місцеві державні адміністрації" // ВВРУ.

- 1999.- №20-21.- ст.190;
2. Постанова Верховної Ради України "Про затвердження положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні" // *Голос України*. – 1994. - 19 бер.
 3. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування // *Місьцеве та регіональне самоврядування України*. Вип. 1-2 (6-7). - К., 1994.
 4. Європейська Хартія про місцеве самоврядування // Там само.
 5. Корнієнко М. І. Місьцеве самоврядування в Україні, в Кн. Конституційне право України. / За ред. проф. В. Ф. Погорілка. - К., 1999. - С. 629-671.
 6. Корнієнко М.І. Пошук варіантів продовжується // *Місьцеве та регіональне самоврядування України*. Вип. 1-2 (6-7). - К., 1994.
 7. Корнієнко М.І. Проблеми конституційного регулювання місцевого самоврядування в Україні // *Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції*. Травень 1996р. Інститут законодавства Верховної Ради України. - К., 1996.
 8. Майданник О.О. Місьцеві Ради в системі місцевого самоврядування України // Там само.
 9. Борденюк В.І. Місьцеві ради і проблеми конституційно-правового статусу // Там само.
 10. Харлоф З. Местные органы власти в Европе. Пер. с англ.- М.: "Финансы и статистика", 1992.
 11. Кушніренко О., Мацокін В. Роль місцевих органів влади у забезпеченні права громадян на достатній життєвий рівень. // *Право України*. – 1999. - № 1.
 12. Делія В. Делеговані повноваження: немає підконтрольності без відповідальності // *Право України*. -1999. - № 4.
 13. Воронов М.П., Болдирєв С.В. Про правові гарантії місцевого самоврядування // *Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність*. Матеріали науково-практичної конференції 22-23 листопада 1996 р. - К.: Вид-во "Генеза", 1997.
 14. Крегул Ю.І. До питання взаємовідносин місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування // Там само.
 15. Пахомов І.М. Пахомов С. Про систему органів місцевого самоврядування // Там само.
 16. Коваленко А.А. Місьцеве самоврядування: природа, ознаки, межі // Там само.
 17. Майданник О.В., Майданник О.О. Конституційний статус місцевих рад і його подальший розвиток в законодавстві

- України // Конституція України - основа подальшого розвитку законодавства. Збірник науко-вих праць. Вип. 2. Інститут законодавства Верховної Ради України.- К., 1997.
18. Батанов О. Концептуальні засади співвідношення функцій територіальних громад з функціями місцевих органів державної виконавчої влади // Право України. – 1999. - № 5.
 19. Лаврик В. Місцеве самоврядування в Україні: більше запитань, ніж відповідей // Право України. – 1999. - № 7.
 20. Перспективи розвитку місцевого самоврядування: Досвід України та Швеції. Аналіт. бюлетень. - К.: Прут Принт, 1998. -124 с.
 21. Богданов І. Місцеве самоврядування. Нам потрібне нове бачення // Віче. – 1999. - №3.
 22. Борденж В. Муніципальна реформа: що, як і задля чого // Віче. – 1998. - №7.
 23. Батрименко В. І. Моделі місцевого самоврядування: світовий досвід і Україна // Проблеми гармонізації законодавства України з міжна-родним правом. Матеріали науково-практичної конференції. Жовтень 1998 р. - Інститут законодавства Верховної ради України. - К., 1998.
 24. Павленко С. В. Європейська хартія про місцеве самоврядування і питання правового захисту місцевого самоврядування // Там само.
 25. Ткачук А.Ф., Агранофф Р., Браун Т. Місцеве самоврядування: Світовий та український досвід. Посібник. - К.: Заповіт, 1997. -168 с.
 26. Актуальні проблеми формування органів місцевого самоврядування в Україні, 1997. - 287 с.

